

Posudek na finalizovanou verzi dizertační práce:

Jan Podzimek: *Modularita jako vlastnost mediální sémiotiky a dalších metod*

Institut komunikačních studií a žurnalistiky. FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD,
UNIVERZITA KARLOVA, 2022.

Autor posudku:

PhDr. Milan Ducháček, Ph.D.

Předložená dizertační práce vychází z velmi dobré obeznámenosti s teorií sémiotiky i s její aplikací na poli mediálněsémiotické analýzy (James Paul Gee, Theo van Leeuwen, Norman Fairclough, Teun van Dijk, srov. s. 23). Výzkumná část sestává z analýzy relevantního a dle transparentních kritérií zvoleného vzorku odborných textů aplikujících sémiotické postupy na mediální prostor.

Rozbor uvedeného vzorku však není vlastním cílem práce, nýbrž prostředkem k vymezení nově definovaného konceptu. Meritem věci zde je předpoklad imanentní charakteristiky každé možné sémioticky založené analýzy, a tou je dle autora *modularita*.

Jako modularitu v rámci sémiotické analýzy chápe kombinaci konceptů pocházejících z různých badatelských směrů či tradic, a to nikoli v libovolném, avšak v mnoha ohledech ve velmi otevřeném spektru kombinací.

Základní tázání směřuje k zodpovězení otázky, zda je "tato modularita pouze dílčím aspektem některého typu metod, např. kvalitativních analýz či obsahových analýz, anebo zda jde o samostatnou vlastnost některých metod." (s. 62).

Autor si je přitom vědom limitů navrženého konceptu: „Modularita není obecnou vlastností všech obsahových analýz nejen proto, že sem patří i kvantitativní obsahové analýzy, které s největší pravděpodobností modulární nejsou, ale i proto, že modulární metody nejsou pouze ty, které zkoumají obsahy: Mediální sémiotika jasně zkoumá obsahy, ale antropologická sémiotika a analýza diskurzu zkoumají sociální chování jako celek.“ (s. 62)

Závěr, vyslovený na základě výše uvedené analýzy vzorku textů, a zároveň ústřední postulát dizertace zní:

„Princip modularity se ukázal být přítomen ve všech zkoumaných studiích z mediální sémiotiky a dalších výše uvedených oborů bez výjimky. Zároveň se však ukázalo, že princip modularity či jeho dílčí aspekty nejsou ve studiích zmiňovány; a totéž platí i o odborných publikacích o sémiotice a její aplikaci, o mediální sémiotice jako metodě výzkumu médií či o metodologii sociálních věd obecně.“ (s. 71).

Z tohoto vyplývá inovativní potenciál předložené práce i možnosti další aplikovatelnosti:

„Všechny obory zmíněné ve studiích ze vzorku 2 spadají do oblasti společenských věd; zároveň však existují aplikované sémiotiky z jiných oblastí, zejm. humanitních věd, u nichž můžeme modularitu s velmi vysokou pravděpodobností předpokládat, (např. filmová sémiotika, divadelní sémiotika).“ (s. 62)

Výsledkem předložené dizertační práce je tedy heuristické doložení a teoretické vymezení modularity – včetně návrhu jeho další možné aplikace v rámci sémiotické analýzy dalších typů diskurzů, zejména pak proměn a variability odborně akademického v rámci přírodních a humanitních věd. Teprve tato aplikace dle názoru autora tohoto posudku může odhalit, do jaké míry se zde navržený koncept ukáže být badatelsky produktivním.

Za ústřední diskusní moment (a latentní slabinu) navrženého konceptu pokládám postulát vzájemné, ač nikoli absolutní kombinovatelnosti konceptů převzatých z různorodých tradic, proudů či škol, mnohdy i takových, jež jsou běžně pokládány za vzájemně nekompatibilní. Právě jejich souběžnost a proměna, případně až dezinterpretace na úrovni modularity se však v praxi může ukázat produktivní. Totéž platí i pro otázku motivovanosti, resp. nemotivovanosti využití různorodých konceptů v rámci analytického aparátu příslušného diskurzu.

Lze očekávat, že na poli dosud vnímaných paradigmatických zlomů v oblasti přírodních i humanitních oborů může důraz na jakousi modulární elasticitu užitých konceptů namísto T. S. Kuhnem předestřených radikálních zlomů posloužit k lepšímu definování kontinuity, respektive diskontinuity v rámci metodologicky poměrně rigidních dějin vědy (Cf. Storchová – Růžička 2014). Podobně produktivní by se mohl ukázat i v případě genologie žánrů odborného psaní, tedy oblasti, na níž se žánroslovná analýza na rozdíl od možných /případně fikčních/ světů beletrie, obvykle nevtahuje (srov. Doležel 2008).

Na základě dříve vyslovených výhrad autor oslabil závislost práce na tradičním a mnohdy antikvovaném pojmovém aparátu z oblasti literární vědy a poetiky (Hrabák 1977). Užitý aparát aktualizoval na základě následujících reprezentativních a normativních titulů: *Slovník novější literární teorie* (Müller – Šidák 2012), *Slovník literárněvědného strukturalismu* (Sládek 2018) a *Lexikon teorie literatury a kultur* (Nünning 2006) a obeznámil se i s dalšími koncepty v oblasti naratologie a literární analýzy (Artur C. Danto, Hayden White, Paul Ricoeur, Roger Chariter etc.).

Autor též odstranil dílčí terminologické, stylistické a syntaktické nedostatky a zvažil i jednotlivé přípodotky, z nichž podstatnou část do finalizované práce zapracoval.

Práci ve finální podobě pokládám za zdařilý pokus o teoretickou inovaci sémiotické analýzy s potenciálem širšího využití v analytické praxi. Jako takovou ji doporučuji k obhajobě.

V Praze 6. 7. 2022

Milan Ducháček m. p.

Návrhy otázek k velké obhajobě:

Do jaké míry se v rekonceptualizaci celku práce v duchu aktuálních konceptů literární teorie projevila postulovaná modularita a případná nekompatibilita jednotlivých konceptů?

Jakou roli má modularita ve vědecké formě narativního vysvětlení, tedy v explikačním rámci, jehož relevanci navzdory kritice narativity v historiografii hájil Paul Ricoeur? (Ricoeur 2001)

Je i po úpravě a finalizaci práce stále stejná odpověď na otázku, co by muselo být charakteristické pro metodu, aby byla za všech okolností označitelná za nemodulární? (vycházejí z teze: „(...) platí, že ne všechny společenskovední metody jsou modulární.“ (s. 62).